

Thanatos

ISSN 2242-6280, vol.3 2/2014

© Suomalaisen Kuolemantutkimuksen Seura Ry.

https://thanatosjournal.files.wordpress.com/2014/12/kanerva_totuustaivaasta.pdf

Mediaseksikäs 2000-luvun kuolemanraajakokemus – Tutkimusaineistoa tulevaisuuden historiantutkijalle

Kirsi Kanerva

Turun yliopisto

Eben Alexander: *Totuus taivaasta. Tiedemiehen silmiä avaava kuolemanraajakokemus*. Suom. Sirkka Aulanko. WSOY, Helsinki 2013 [2012]. 190 sivua.

Neurokirurgi Eben Alexanderin kirja *Totuus taivaasta* on kertomus kirjoittajansa kuolemanraajakokemuksesta, siihen johtaneista tapahtumista ja sairauksista ja tuon kokemuksen olemuksesta. Suomenkielisen laitoksen kustantaja (WSOY) on mitä ilmeisimmin tahtonut kategorisoida teoksen nimenomaan uskonnolliseen kirjallisuuteen. Tähän viittaa myös suomenkielisen laitoksen nimi, *Totuus taivaasta. Tiedemiehen silmiä avaava kuolemanraajakokemus*, sekä tohtori-tittelin lisääminen kirjan kanteen kirjoittajan nimen eteen eräänlaiseksi riittävän auktoriteetin osoitukseksi (Tri Eben Alexander). Itse alkuperäisteos ei kuitenkaan ilmeisesti ole pyrkinyt tähän niin jyrkästi. Totuuden sijasta kirjan englanninkielinen nimi puhuu todisteista: *Proof of Heaven: A Neurosurgeon's Journey into the Afterlife*. Epäilemättä kirjalla on ollut tilausta nimenomaan uskonnollisissa piireissä ympäri maailman. Suomenkielisen laitoksen käännösratkaisut kuitenkin luovat mielikuvan paitsi uskonnollisesta, myös 'epätieteellisestä'.

Alexander aloittaa kertomuksensa kuolemanraajakokemusta edeltäneistä tapahtumista. Hän sairastuu vakavaan, kolibakteerin aiheuttamaan aivokalvontulehdukseen. Kouristelevana ja eläimellisesti huutavana potilaana Alexander viedään sairaalaan, jossa tämä itsekkin terveenä ollessaan on työskennellyt. Tauti on siinä vaiheessa kuitenkin edennyt jo niin pitkälle, että pian sairaalaan saapumisensa jälkeen Alexander vaipuu koomaan. Aloitettu antibioottihoito ei näytä lainkaan vaikuttavan, ja ennuste heikkenee; hänen oletetaan kuolevan noin lähes sadan prosentin todennäköisyydellä. Häilyessään elämän ja kuoleman rajalla Alexander kokee useita tuonpuoleisia kokemuksia.

Koomansa aikana Alexander viettää osan ajastaan melko epämieluisassa "madonperspektiivimaailmassa", josta hän kuitenkin pääsee siirtymään ajoittain myös valoisaan ja kaikin puolin miellyttävään ulottuvuuteen. Tässä ulottuvuudessa Alexanderin seuralaisena on lentämään kykenevän tytön tai nuoren naisen hahmossa oleva olento. Alexander vieraillee Ytimessä, jossa valo on mustaa mutta kirkasta. Hän on tietoinen jumaluuden läsnäolosta ja kutsuu tätä voimaa nimellä om. Hänen kokemuksensa rikkoo tämänpuoleisen aistitodellisuuden rajoja; hän kuulee, näkee ja ymmärtää ilman ääntä ja sanoja tulevan informaation kehollaan ja on kuin yhtä koko ympäröivän tuonpuoleisen todellisuuden kanssa.

Alexander on koomassa seitsemän päivää, kunnes tämän jälkeen yhtäkkiä herää täysijärkisen oloisena, vaikka lääkärit ovat olleet varmoja, että vastaavan aivojen bakteeri-infektion ja kooman jälkeen tämä olisi mahdotonta. Melko pian heräämisen jälkeen Alexander näkee harhoja, muuttuu vainoharhaiseksi ja näkee painajaisia, mutta nämä menevät pian ohi. Kirjoittaja kokee nämä kooman jälkeen tulleet kokemukset selvästi epätodellisiksi. Sen sijaan kaiken kooman aikana

kokemansa Alexander muistaa kertomansa mukaan hyvin ja pitää näitä kokemuksiaan todellisina. Sairautensa jälkeen Alexander toipuu, vaikkakin on nyt muuttunut mies; hänen itsetuntemuksensa on lisääntynyt, hän on seesteisempi, rauhallisempi, enemmän läsnä kuin ennen ja tyytyväisempi elämäänsä. Sen lisäksi hän kirjoittaa kooman aikaisista kokemuksistaan kirjan, joka nousee Yhdysvalloissa parhaiten myyneiden kirjojen listalle ja tuo kirjoittajalleen rutkasti julkisuutta.

Suuresta markkina-arvostaan huolimatta kirjan kiinnostavinta antia on kuitenkin juuri Alexanderin kuvaus kuolemanraajakokemuksensa olemuksesta. Alexander tuo useassa kohtaa esille, miten hänen on sanoin vaikea kuvata koomanaikaista kokemustaan. Hän määrittelee kokemuksensa kokonaisvaltaiseksi. Tällä hän viittaa aistikokemusten keholliseen, aistit ylittävään luonteeseen; esimerkiksi siihen, että äänet 'kuuluvat' kehossa eikä niitä aistita vain korvin. Alexander määrittelee kokemuksensa myös interaktiiviseksi. Kokemukseen liittyvät vahvasti rakkaus, onni ja jonkinlainen autuus – vaikuttaa siltä, että Alexanderin kokemusta voisi kenties kuvata sanalla 'pyhä'.

Alexander kutsuu kokemaansa "ultratodellisuudeksi". Sanalla Alexander on pyrkinyt kuvaamaan kokemuksensa todellisuutta vastakohtana heti koomasta herättyään kokemiensa hallusinaatioiden epätodellisuudelle. Hän toteaa itse ymmärtäneensä ja tulkinneensa nämä kooman jälkeiset kokemukset tällaisiksi kooman aikaisista kokemuksista poikkeaviksi. Alexander määrittelee kokemuksensa kehosta irtautumisen kokemukseksi, tarkemmin sanottuna tilaksi, jolloin hänen toimiva mielensä on irtautunut hänen koomassa olevasta – ja rivien välistä kuolleeksi tulkittavasta – ruumiistaan.

Kirjan loppupuolella, kokemuksestaan ja sairauden kulkuun ja siihen liittyvistä tapahtumista kerrottuaan, Alexander vertaa kokemustaan eri kulttuureissa eri historiallisina aikoina kuvattuihin vastaavanlaisiin rajatilakokemuksiin ja analysoi kokemustaan oman ja muiden tutkijoiden tieteellisen osaamisen valossa. Hän löytää kokemuksestaan useita universaaleja elementtejä, jotka yhdistävät sen eri aikakausina ja eri kulttuureissa koettuihin rajatilakokemuksiin. Tällainen universaali elementti on esimerkiksi se, että kokija kulkee pimeään tunneliin tai vastaavan tilan (Alexanderilla "madonperspektiivimaailman") läpi valoon. Muita ovat esimerkiksi Alexanderilla tavattavat enkelit tai muut niiden kaltaiset olennot (joilla ei välttämättä aina ole siipiä), jotka nähdään varjeleviksi olennoiksi. Ne ovat ottamassa vastaan ihmistä tuossa toisessa ulottuvuudessa ja voivat nähdä kaikkiin suuntiin yhtä aikaa. Yleistä vastaaville kokemuksille on myös, että aikaa ei rajan takaisessa toisessa todellisuudessa ole. Kokemukseen liittyy usein myös musiikin kuuleminen keholla, kuten myös rakkauden kokemus. 'Maallisella' kielellä näitä kokemuksia on yleensä vaikea kuvata.

Kirjan kerronta etenee tämänpuoleisessa ja tuonpuoleisessa. Alexander kuvaa välillä ulkoisia tapahtumia muiden ihmisten perspektiivistä (hoitoprosessin sujumista ja tautitilansa etenemistä sekä perheensä, sukulaistensa ja lähimmäistensä tunteja heidän valvoessaan ja rukoillessaan hänen vuoteensa vieressä). Välillä hän taas kuvaa niitä kokemuksia, joita hän matkallaan tuonpuoleisessa kokee. Lukija saa kuvan, että tapahtumat molemmissa ulottuvuuksissa ovat samanaikaisia. Kirja on kirjoitettu mukaansatempaavasti (joskaan Nobel-tasoisesta kerronnasta ei voida puhua) ja se on ajoittain Alexanderin omien ja hänen läheistensä tunteja kuvatessaan myös koskettava.

Mielenkiintoista Alexanderin teoksessa on se, että hän pyrkii valottamaan tekstinsä syntyä jossain määrin tieteellisen lähdekriittisesti. Hänen mukaansa itse tuonpuoleiseen liittyvät kokemukset – joiden muistikuvat hänen oman näkemyksensä mukaan olivat piirtyneet häneen mieleensä hyvin selvästi ja tuntuivat todellisilta – hän kirjoitti ylös melko pian toipumisensa jälkeen. Aikuisen poikansa kehotuksesta hän ei kertomansa mukaan tutustunut tätä ennen aihetta käsittelevään kirjallisuuteen. Hänen ainoa kosketuksensa kuolemanraajakokemuksiin oli tätä ennen ollut vain hänen omien potilaittensa kertomusten kautta. Niihin hän oli kertomansa mukaan suhtautunut lähinnä lääkärin ymmärtäväisyydellä ja ystävällisyydellä, mutta ei ollut pitänyt kokemuksia todellisina muuten. Kokemustensa ylöskirjaamisen jälkeen Alexander on kuitenkin kertomansa mukaan tutustunut laajasti aihetta käsittelevään kirjallisuuteen. Tästä kertoo kirjan loppuun lisätty kirjallisuuslista. Tämänpuoleisen, itselleen koomasta johtuen kokemattoman todellisuuden kuvaus taas perustuu Alexanderin mukaan siihen, mitä hänen läheisensä ja häntä hoitaneet tahot ovat tapahtumista kertoneet.

Kirjan loppuun lisätystä kirjallisuuslistasta huolimatta teos on kuitenkin luonteeltaan populaarinen. Suurimpaan osaan kirjallisuuslistan teoksista (harvaa poikkeusta lukuun ottamatta) ei ole viitattu itse tekstissä. Listasta on aiheesta

kiinnostuneille kuitenkin varmasti hyötyä, ja se sisältää myös uudempaa tutkimusta. Kirjallisuusluettelo lisää kirjan mielenkiintoisuutta jonkin verran, samoin myös lopusta löytyvä asiasanahakemisto, joka vaikuttaa melko kattavalta.

Alexander yhdistää kirjassaan uskonnollista ja tieteellistä diskurssia ja pyrkii tieteellisen tiedon valossa selittämään myös uskonnolliseksi käsittämänsä kokemuksen olemusta. Tämä muistuttaa sitä tapaa, jolla esimerkiksi monet nykypäivän suomalaisetkin selittävät omia yliluonnollisiksi miellettyjä kokemuksiaan. Tavalle on usein ominaista jonkinlainen pseudotieteellisyys: selityksiä haetaan suosittujen ja eksaktina pidettyjen luonnontieteellisten alojen, kuten geeniteknologian ja fysiikan parista, joiden popularisoidut esitykset tarjoavat asiaan tarkemmin perehtymättömällekin yksinkertaistetun kuvan kyseisten tieteenalojen löydöksistä. Niin sanotuilla kovilla luonnontieteillä lieneekin jo sen verran vankka asema, ainakin sekularisoituneessa Suomessa, että yliluonnollisten kokemusten merkityksellistäminen vaatii sen huomioimista, mikäli kokemus ei asetu luontevasti esimerkiksi uskonnolliseen diskurssiin.

Eben Alexander eroaa tästä pseudotieteellisestä yliluonnollisen kokemuksen selittämisestä kenties siinä, että hän itse neurokirurgina omaa jonkin verran aiheeseen liittyvää tietoa. Alexander tuo esille useita hypoteettisia vaihtoehtoja. Hänen kokemuksensa voitaisiin hänen mukaansa katsoa johtuneen esimerkiksi aivojen hapenpuutteesta ja tapahtuneen vain yksilön mielessä, eikä kokemus siksi olisi todellinen.

Alexander kuitenkin hylkää suurimman osan esittelemistään tieteellisistä hypoteeseista erilaisin argumentein, joskus lukijan mielestä ehkä liiankin innokkaasti, vedoten muun muassa säilyneiden muistikuviansa selkeyteen ja kokemuksensa interaktiivisuuteen. Ilmeisesti Alexander epäilee, että tieteelliset argumentit veisivät pohjan hänen omalta ennakkoletukseltaan ja päätelmältään: siltä, että hän on koomassa ollessaan käynyt taivaassa. Sinänsä Alexanderin tieteellisten näkemysten kanssa käymä keskustelu kertookin myös siitä, miten tieteellinen ja uskonnollinen sfääri ovat nykymaailmassa rajanneet toisensa pois, eikä toisen tontille ole kummallakaan menemistä. Tämä tulee ilmi myös Alexanderin teoksen englanninkielisen laitoksen saamassa runsaassa kritiikissä, jota on tullut sekä teologeilta että neurotieteilijöiltä.

Kutkuttavan mielenkiintoinen erityisesti tieteellisiä selityksiä omille vastaaville kokemuksilleen etsivälle on eräs Alexanderin mainitsema kvanttimekaniikassa esille tullut huomio. Sen mukaan atomia pienempiä ilmiöitä tutkittaessa tutkijan erottaminen kohteestaan on mahdotonta. Alexanderin mukaan (s. 152) tällaiset subatomaariset ilmiöt osoittavat, miten todellisuutena koettu maailma, joka koostuu erilaisista konkreettisista objekteista, kuten autoista, taloista ja ihmisistä “osoittautuukin illuusioksi. Äärimmäisten pienten hiukkasten tasolla jokainen aineellisen todellisuuden kappale on yhteydessä jokaiseen toiseen kappaleeseen. Itse asiassa maailmassa ei mitään ‘kappaleita’ olekaan, ainoastaan energian värähtelyitä ja niiden välisiä suhteita.”

Historiantutkijana edellä esitetyn toteamuksen osalta kiinnostaa erityisesti se, miten Alexanderin tekstissään viljelemät selitykset ja hypoteesit tulevat näkymään kuolemanrajakokemuksia käsittelevissä maallikkokeskusteluissa – tai jopa itse kokemusten kuvauksissa. Mieleen muistuu Yliopisto-lehden (8/2013, s. 38) taannoinen teksti pimeästä aineesta: sen mukaan pimeän aineen läsnäolo on nytkin havaittavassa todellisuudessamme hiukkasina, jotka huomaamattamme virtaavat jatkuvasti lävitsemme (koska fysiikan näkökulmasta aineellinen tomumajamme on tyhjyyttä). Onkin mielenkiintoista seurata, missä muodossa molempien edellä mainittujen tekstien popularisoitua tieteellistä antia tullaan vielä tapaamaan suomalaisessa kuolemanrajakokemuksia (ja muita yliluonnollisiksi miellettyjä kokemuksia) koskevassa keskustelussa.

Vahvoista ennakkoletuksistaan ja jossain määrin puolueellisesta käsittelevästä huolimatta Alexanderin kirjan arvo on sen tarjoamassa esimerkissä vertaiskokemuksesta. Kuten Alexander itse tuo esille, koetulla kokemuksella on ollut hänen elämälleen pelkästään myönteinen vaikutus. Tällaisina erilaiset erityiset kokemukset, kuolemanrajakokemukset mukaan lukien, monesti kokijoilleen hahmottuvatkin, elleivät ne sitten ole hyvin kielteisiä kokemuksia. Monet kokevat sellaisiakin. Kuolemanrajakokemuksilla näyttää siis olevan oman aikamme kulttuurissa erilaisia funktioita, jotka loppupeleissä voivat toimia myös yksilön hyvinvointia edistäen. Sen lisäksi kokemuksesta kertominen ja sen julkiseksi tekeminen epäilemättä tuo myös apua, lohdutusta ja hyvinvointia monille muille vastaavia kokeneille tai heidän läheisilleen. Tämän kautta kirjalle löytyy myös oikeutus ja merkitys: yliluonnollisiin kokemuksiin niin usein nykyaikana

liitetty stigmatisointi kenties vähittäin purkautuu, kun kokemuksista tehdään julkisia. Sen vuoksi parempi siis kertoa kuin vaieta.

Kirjoittaja:

Kirsi Kanerva on kulttuurihistorian jatko-opiskelija Turun yliopistossa. Hän tarkastelee väitöstutkimuksessaan tunteita, kuolemaa ja eläviä kuolleita keskiajan islantilaisessa saagakirjallisuudessa. Yhteydenotot: ktkane@utu.fi.